

УДК 349.414:332.6

**СУБ'ЄКТИ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ ЕКСПЕРТНОЇ ГРОШОВОЇ ОЦІНКИ
ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК В УКРАЇНІ****SUBJECTS OF LEGAL RELATIONS IN THE FIELD
OF EXPERT LAND VALUATION IN UKRAINE****Федун А.Д.,
аспірант***Інституту держави і права імені В.М. Корецького
Національної академії наук України*

У статті проаналізовано суб'єктний склад правовідносин у сфері експертної грошової оцінки земельних ділянок в Україні. Досліджено теоретичні й практичні проблеми, зумовлені недосконалим правовим регулюванням цього питання. Обґрунтовано необхідність внесення змін до чинного законодавства.

Ключові слова: експертна грошова оцінка земельних ділянок, грошова оцінка земель, нормативна грошова оцінка земельних ділянок, правовідносини у сфері експертної грошової оцінки земельних ділянок, правове регулювання грошової оцінки земельних ділянок.

В статье проанализирован субъектный состав правоотношений в сфере экспертной денежной оценки земельных участков в Украине. Исследованы теоретические и практические проблемы, вызванные несовершенным правовым регулированием данного вопроса. Обоснована необходимость внесения изменений в действующее законодательство.

Ключевые слова: экспертная денежная оценка земельных участков, денежная оценка земель, нормативная денежная оценка земельных участков, правоотношения в сфере экспертной денежной оценки земельных участков, правовое регулирование денежной оценки земельных участков.

Subjects of legal relations in the field of expert land valuation in Ukraine are analyzed. The theoretical and practical problems of imperfect legal regulation are investigated. The necessity of amending the existing legislation is argued.

Key words: expert land valuation, land valuation, normative land valuation, legal relations in the field of expert land valuation, legal regulation of land valuation.

Постановка проблеми. Правовідносини у сфері експертної грошової оцінки земельних ділянок в Україні характеризуються наявністю низки теоретичних і практичних проблем. Це призводить до недосконалості статусу суб'єктів таких відносин, у результаті чого відбувається неефективне виконання покладених на них функцій. Це дослідження дозволить виявити теоретичні й практичні проблеми правового регулювання суб'єктів правовідносин у сфері експертної грошової оцінки земельних ділянок.

Стан вивчення проблеми. Правові аспекти експертної грошової оцінки земельних ділянок в Україні досліджували Д.В. Бусуйок, А.І. Окрепка, А.В. Науменко та інші вчені. При цьому в працях названих науковців тією чи іншою мірою висвітлювалися питання суб'єктів правовідносин у сфері експертної грошової оцінки земельних ділянок в Україні. Подальше вивчення цієї тематики сприятиме кращому розумінню правового статусу кожного

із суб'єктів правовідносин у сфері експертної грошової оцінки земельних ділянок в Україні та якісному правовому регулюванню аналізованого питання.

Метою статті є дослідження статусу суб'єктів правовідносин у сфері експертної грошової оцінки земельних ділянок в Україні, виявлення недоліків у правовому регулюванні цього питання та внесення пропозицій щодо шляхів вирішення окремих правових проблем, що виникають.

Виклад основного матеріалу. Під суб'єктами правовідносин розуміють індивідуальних або колективних суб'єктів права, які використовують свою правосуб'єктність у конкретних правовідносинах, виступаючи реалізаторами суб'єктивних прав і юридичних обов'язків, повноважень і юридичної відповідальності [1, с. 519]. Суб'єктами земельних відносин відповідно до ч. 2 ст. 2 Земельного кодексу України [2] є громадяни, юридичні особи, органи місцевого самоврядування та органи державної влади.

Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» [3, ст. 5] оперує поняттям «суб'єкти оціночної діяльності», до яких відносить суб'єктів господарювання, у штаті яких працює хоча б один сертифікований оцінювач, та органи державної влади, місцевого самоврядування, які отримали повноваження на здійснення оціночної діяльності в процесі виконання функцій з управління й розпорядження державним майном та (або) майном, що перебуває в комунальній власності, та в складі яких працюють оцінювачі. Тобто згаданий закон до суб'єктів оціночної діяльності відносить суб'єктів господарювання або органи державної влади, які безпосередньо здійснюють оцінку майна завдяки працюючим у їх штатах оцінювачам.

Закон України «Про оцінку земель» називає «суб'єктами оціночної діяльності у сфері оцінки земель» органи державної влади й місцевого самоврядування, які здійснюють управління у сфері оцінки земель, а також юридичних і фізичних осіб, заінтересованих у проведенні оцінки земельних ділянок; юридичних або фізичних осіб-суб'єктів підприємницької діяльності, які мають необхідні для проведення землеоціночних робіт дозвільні документи [4, ст. 6]. Таким чином, Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» до суб'єктів оціночної діяльності відносить лише безпосередніх оцінювачів, які діють від імені відповідних суб'єктів господарювання, тоді як Закон України «Про оцінку земель» змінює цей підхід. Так, серед суб'єктів з'являються органи державної влади, які здійснюють управління у сфері оцінки, та фізичні/юридичні особи, зацікавлені в проведенні оцінки земельних ділянок.

З огляду на зазначене пропонуємо власну класифікацію суб'єктів (учасників) правовідносин щодо експертної грошової оцінки земель, яку нижче наведемо й проаналізуємо.

1. Органи державної влади та місцевого самоврядування, які наділяються владними повноваженнями у сфері експертної грошової оцінки земельних ділянок. На сьогодні до таких можна віднести Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру та Фонд державного майна України.

Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру (далі – Держгеокадастр) у сфері експертної грошової оцінки земельних ділянок виконує такі функції [5]:

- організовує професійну підготовку оцінювачів з експертної грошової оцінки земельних ділянок, веде Державний реєстр оцінювачів з експертної грошової оцінки земельних ділянок, які отримали кваліфікаційне свідоцтво, видає витяги з нього, готує пропозиції щодо вдосконалення методики й порядку виконання робіт із грошової оцінки земель;

- забезпечує науково-експертне, інформаційне та методичне проведення землеоціночних робіт;

- організовує здійснення на відповідній території робіт з оцінки земель, що проводяться з метою внесення відомостей до Державного земельного кадастру.

Фонд державного майна України (далі – ФДМУ), відповідно до Закону України «Про Фонд державного майна України» [6] та інших актів чинного законодавства, виконує такі завдання:

- щодо співробітництва з міжнародними організаціями у сфері професійної оціночної діяльності;

- здійснює контроль за дотриманням єдності методичного й організаційного забезпечення оцінки майна, майнових прав і професійної оціночної діяльності;

- організовує професійну підготовку оцінювачів;

- затверджує склад і порядок роботи експертних комісій із професійної підготовки оцінювачів, організовує їх роботу, затверджує програми навчання та складення іспитів;

- визнає статус саморегулювних організацій оцінювачів та їх об'єднань, здійснює контроль за дотриманням ними правил громадського регулювання оцінки майна, майнових прав і професійної оціночної діяльності;

- веде у визначеному ним порядку Державний реєстр оцінювачів та суб'єктів оціночної діяльності, які здійснюють оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність за відповідними напрямками (спеціалізаціями) тощо.

З аналізу повноважень Держгеокадастру та ФДМУ з'ясовуємо, що існує певна проблема в їх розподілі у сфері експертної грошової оцінки земельних ділянок. Не можна погодитись із такою позицією А.І. Окрепки: «Відання Держгеокадастром (на сьогодні Держгеокадастр – А. Ф.) питаннями, пов'язаними із землею, а ФДМУ – іншою нерухомістю є достатньо виваженим» [7, с. 16]. На нашу думку, владне регулювання процесу оцінки нерухомості окремо від земельної ділянки, на якій розташовані об'єкти нерухомості, є нелогічним, спричиняє низку практичних проблем, які буде розкрито в матеріалі про підготовку оцінювачів з експертної грошової оцінки земельних ділянок.

2. Суб'єкти господарювання – виконавці робіт з експертної грошової оцінки земельних ділянок. Землеоціночні роботи віднедавна вже не є видом господарської діяльності, який підлягає ліцензуванню [8]. Загалом позитивно оцінюємо відміну ліцензування в цій сфері, оскільки це дозволило започаткувати єдиний підхід до державного регулювання нормативної й експертної грошової оцінки земельних ділянок. За аналогією з нормативною грошовою оцінкою земельних ділянок найближчим часом мають бути внесені відповідні норми до законодавства про кількість кваліфікованих оцінювачів з експертної грошової оцінки земельних ділянок, які повинні працювати в складі суб'єкта господарювання – виконавця робіт з експертної грошової оцінки, про відповідність суб'єктів технічним вимогам тощо. За діяльністю таких суб'єктів буде здійснюватись загальний державний контроль.

Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність» до *прав суб'єктів оціночної діяльності* відносить такі: доступ до майна, яке оцінюється, документації та іншої необхідної інформації; отримання роз'яснень і додаткових відомостей від замовника та інших осіб щодо інформації, яка містить державну або комерційну таємницю, за наявності дозволу або угоди про конфіденційність інформації; відмову від оцінки майна в разі виникнення обставин, що перешкоджають її проведенню; страхування своєї відповідальності перед третіми особами; залучення до оцінки інших оцінювачів і фахівців. Що стосується *обов'язків суб'єктів оціночної діяльності*, то вони є такими: під час оцінки дотримуватись вимог нормативно-правових актів з оцінки майна; забезпечувати об'єктивність оцінки; забезпечувати збереження отриманих документів; забезпечувати конфіденційність інформації тощо.

3. Оцінювач з експертної грошової оцінки земельних ділянок. У загальному розумінні «*оцінювач*» – це спеціаліст, який займається оцінкою вартості об'єктів власності та повинен володіти такими знаннями: стандартів оцінки; методологічних, методичних та інструктивних матеріалів; норм і нормативів фінансових затрат; ставок орендної плати, податків; методів визначення ринкової величини різних вартостей об'єкта, що оцінюється; зарубіжного досвіду оцінки майна тощо.

Професійний оцінювач, згідно з п. 4.1 Європейських стандартів оцінки, – це особа, яка несе відповідальність за підготовку й проведення оцінки відповідно до статутних цілей, наділяється гарною репутацією та відповідає таким вимогам [9]:

- має вищу освіту відповідного профілю та мінімум дворічний досвід роботи, підвищує власний професійний рівень знань шляхом освоєння відповідних навчальних

програм, має довгостроковий досвід роботи, склала не менше 20 звітів з оцінки за останні 2 роки тощо;

- має достатній рівень знань і досвід в оцінці нерухомого майна у відповідній місцевості, а за відсутності такого досвіду особа повинна попередити клієнта про необхідність залучення фахівця до оцінки;

- відповідає вимогам національного законодавства щодо ліцензування оціночної діяльності або членства в професійних організаціях;

- дотримується всіх правових, нормативних, етичних і договірних вимог, пов'язаних з оцінкою;

- дотримується стандартів чесності й високих моральних якостей, не завдаючи шкоди клієнтам, громадськості, професії або професійній організації.

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про оцінку земель» оцінювачами з експертної грошової оцінки земельних ділянок можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які склали кваліфікаційний іспит та отримали кваліфікаційне свідоцтво оцінювача з експертної грошової оцінки земельних ділянок. Професійна підготовка оцінювачів з експертної грошової оцінки земельних ділянок проводиться навчальними закладами, які уклали угоди про співробітництво щодо професійної підготовки оцінювачів із Держгеокадастром. Професійна підготовка складається з підготовки за програмами базової підготовки та підвищення кваліфікації. Тому для отримання кваліфікаційного свідоцтва з експертної грошової оцінки земельних ділянок необхідно виконати три основні умови:

- пройти навчання за програмою базової підготовки з експертної грошової оцінки земельних ділянок;

- пройти стажування протягом одного року в складі суб'єкта оціночної діяльності разом з оцінювачем з експертної грошової оцінки земельних ділянок, який має не менше ніж дворічний досвід відповідної практичної діяльності, та отримати його позитивну рекомендацію;

- успішно скласти кваліфікаційний іспит.

Вважаємо, що кваліфікаційні вимоги, що висуваються до оцінювачів з експертної грошової оцінки земельних ділянок, є недостатніми для забезпечення високого професійного рівня оцінки земель. Це виявляється в результатах проведення оцінки.

Оцінювачі з експертної грошової оцінки земельних ділянок зобов'язані не рідше ніж раз на два роки підвищувати кваліфікацію за програмою підвищення кваліфікації; невиконання цієї вимоги є підставою для зупинення дії кваліфікаційного свідоцтва. Інформація про зупинення дії кваліфікаційного свідоцтва відображається в Державному реєстрі оцінювачів з експертної грошової оцінки земельних ділянок.

Крім того, існує певна суперечливість і неврегульованість положень Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність» та Закону України «Про оцінку земель», є нерозподіленими й почасти продубльованими повноваження Держгеокадастру та ФДМУ. Як уже було зазначено, Держгеокадастр реалізує державну політику у сфері земельних відносин, тоді як ФДМУ реалізує державну політику у сфері державного регулювання оцінки майна, майнових прав і професійної оціночної діяльності.

Тому ФДМУ веде Державний реєстр суб'єктів оціночної діяльності відповідно до Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність». Як уже було визначено, положення цього закону поширюються також на проведення експертної грошової оцінки земельних ділянок з огляду на особливості, передбачені Законом України «Про оцінку земель». Про право суб'єкта бути внесеним до Державного реєстру суб'єктів оціночної діяльності свідчить сертифікат суб'єкта оціночної діяльності, який є документом, що видається суб'єктам, які здійснюють оціночну діяльність у

формі практичної діяльності з оцінки майна та визнаються суб'єктами оціночної діяльності за напрямками оцінки майна, що в ньому наведені. Відповідно до п. 5 Положення про порядок видачі сертифікатів суб'єктів оціночної діяльності [10] сертифікат видається за напрямками й спеціалізаціями, у тому числі в межах напрямку «Оцінка об'єктів у матеріальній формі» та за спеціалізацією «Оцінка нерухомих речей, нерухомого майна, нерухомості, у тому числі земельних ділянок, та майнових прав на них». Оцінка майна, проведена без чинного сертифіката суб'єктом оціночної діяльності – суб'єктом господарювання, є недійсною [3, ст. 18].

З одного боку, положення Закону України «Про оцінку земель» є спеціальними, тому на сертифікацію суб'єктів оціночної діяльності можна не зважати. Однак цей аргумент може здаватися виправданим лише на перший погляд. Так, земельна ділянка та будівля чи споруда, розташована на ній, є різними об'єктами з одним юридичним статусом. У разі їх відчуження необхідно буде проводити експертну грошову оцінку земельної ділянки та окремо експертну оцінку будівлі, що на ній знаходиться. Тому будь-який суб'єкт господарювання, який провадить оціночну діяльність, є зацікавленим у можливості проводити оцінку не лише земельних ділянок, а й іншого нерухомого майна. У зв'язку із цим отримання відповідного сертифіката для цього суб'єкта буде обов'язковим і пріоритетним. З описаного з'ясуємо, що один і той же оцінювач підлягає подвійному державному регулюванню різними органами влади. Це саме стосується також підвищення кваліфікації оцінювачами. Так, їм доводиться підвищувати власну кваліфікацію за програмами, встановленими Держгеокадастром для оцінювачів з експертної грошової оцінки земельних ділянок, та програмами ФДМУ для оцінювачів нерухомих речей, у тому числі земельних ділянок і майнових прав на них.

Варто погодитись із думкою Д.В. Бусуйок, що правове регулювання оцінки земельної ділянки з розташованою на ній нерухомістю має здійснюватись з огляду на такі принципи: 1) віднесення земельної ділянки з розташованою на ній нерухомістю до єдиного об'єкта оцінки, який складається із сукупності взаємопов'язаних елементів, 2) об'єднання повноважень центрального органу виконавчої влади з питань земельних ресурсів та Фонду державного майна України щодо регулювання оцінки земельних ділянок із розташованою на них нерухомістю [11, с. 213]. Реалізувати ці принципи, як зазначає науковець, можна за допомогою організації центрального органом виконавчої влади з питань земельних ресурсів та Фондом державного майна України проведення спільних курсів з оцінки нерухомих речей (нерухомого майна, нерухомості), у тому числі експертної грошової оцінки земельних ділянок, та видачі одного кваліфікаційного свідоцтва за цією спеціалізацією.

4. Замовники експертної грошової оцінки земельних ділянок. Ними можуть бути як органи державної влади або місцевого самоврядування, так і будь-які зацікавлені фізичні чи юридичні особи, які можуть надати суб'єкту господарювання – виконавцю робіт з експертної грошової оцінки земельних ділянок усю необхідну інформацію щодо земельної ділянки.

Замовники експертної грошової оцінки земельних ділянок мають право встановлювати вимоги звіту з оцінки земель, визначати строк виконання робіт і їх вартість, здійснювати контроль за виконанням робіт з експертної грошової оцінки земельних ділянок.

Замовники експертної грошової оцінки земельних ділянок зобов'язані виконувати всі умови договору і в разі невиконання чи неналежного виконання нести відповідальність, надавати для виконання робіт з оцінки інформацію, відповідно до закону проводити на конкурсній основі відбір розробників документації із землеустрою, що роз-

робляється за рахунок коштів державного й місцевих бюджетів, прийняти виконанні роботи та оплатити їх.

5. Саморегульвні організації оцінювачів з експертної грошової оцінки земельних ділянок. Відповідно до ст. 26 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність» саморегульвні організації є всеукраїнськими громадськими організаціями, що об'єднують фізичних осіб, які визнані оцінювачами, отримали свій статус і здійснюють повноваження з громадського регулювання оціночної діяльності. Саморегульвні організації оцінювачів (далі – СРО) є юридичними особами, які діють на засадах самоврядування, не мають на меті отримання прибутку та повинні відповідати таким критеріям:

- кількісний склад СРО повинен налічувати не менше 250 оцінювачів;
- не менше 90% членів загального кількісного складу СРО повинні здійснювати оціночну діяльність у складі суб'єктів господарювання;
- встановлено процедуру внутрішньої сертифікації СРО своїх членів із метою контролю за якістю оцінки майна, проведеною ними.

Статтею 28 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність» передбачено такі повноваження СРО: контроль за виконанням положень (національних стандартів) з оцінки майна; рецензування звіту про оцінку майна; участь у розробленні нормативно-правових актів з оцінки майна; участь у професійній підготовці оцінювачів; участь у складі експертної комісії; підвищення професійного рівня членів СРО; сприяння розвитку інформаційних технологій в оцінці майна тощо.

Фондом державного майна України розроблено Порядок визнання Фондом державного майна України статусу саморегульвної організації оцінювачів [12]. Цей порядок підлягає застосуванню для організацій оцінювачів усіх напрямів. Щодо СРО з експертної грошової оцінки земельних ділянок застосуванню підлягає Порядок визнання Державною службою з питань геодезії, картографії та кадастру статусу саморегульвної організації оцінювачів, що проводять експертну грошову оцінку земельних ділянок [13]. Відповідно до п. 2 цього порядку статусу СРО з експертної грошової оцінки земельних ділянок можна набутися в таких випадках: громадська організація утворена й діє на засадах самоврядування, без мети отримання прибутку; її статутними документами передбачено фіксоване індивідуальне членство; кількісний склад організації налічує не менше 250 оцінювачів, які отримали кваліфікаційне свідоцтво; встановлено процедуру внутрішньої кваліфікації її членів. Як бачимо, існує певна невідповідність зі ст. 26 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність», у якій серед вимог до СРО вказано також, що 90% членів її загального кількісного складу повинні здійснювати оціночну діяльність у складі суб'єктів господарювання. Вважаємо, що необхідно усунути цю суперечність, доповнивши Порядок визнання Державною службою з питань геодезії, картографії та кадастру статусу саморегульвної організації оцінювачів, що проводять експертну грошову оцінку земельних ділянок, вимогою про діяльність оцінювачів у складі суб'єктів господарювання.

Щодо процедури внутрішньої сертифікації СРО п. 4 Порядку визнання Державною службою з питань геодезії, картографії та кадастру статусу саморегульвної організації оцінювачів, що проводять експертну грошову оцінку земельних ділянок, закріплено, що вона передбачає такі дії: утворення експертної ради, склад і порядок діяльності якої затверджуються рішенням громадської організації; контроль за підвищенням кваліфікації її членів; визначення механізму рецензування звітів про експертну грошову оцінку земельних ділянок, підписаних членами громадської організації; обов'язкове рецензування звітів про оцінку майна не рідше одного разу на рік; звітність про виконання вимог процедури внутрішньої сертифікації; порядок вирішення спорів тощо.

Як зазначає А.В. Науменко, особливість СРО полягає в тому, що вони як некомерційні організації, які консолідують приватноправові професійні інтереси, мають компетенцію (повноваження з регулювання й контролю за господарською діяльністю своїх членів), більш характерну для вертикальних владних правовідносин, що дозволяє приєднати ці організації до суб'єктів господарювання, які здійснюють організаційно-господарські повноваження [14, с. 90].

Вважаємо, що наведені в чинному законодавстві повноваження СРО з експертної грошової оцінки земельних ділянок є недостатніми для громадського регулювання оціночної діяльності, та висловлюємо пропозицію про необхідність внесення змін до чинного законодавства, які передбачали б положення щодо обов'язкового вступу оцінювачів до СРО з експертної грошової оцінки земельних ділянок.

Висновки. До суб'єктів правовідносин у сфері експертної грошової оцінки земельних ділянок належать такі: органи державної влади й місцевого самоврядування, які наділяються владними повноваженнями у сфері експертної грошової оцінки земельних ділянок; суб'єкти господарювання – виконавці робіт з експертної грошової оцінки земельних ділянок; оцінювачі з експертної грошової оцінки земельних ділянок; замовники експертної грошової оцінки земельних ділянок; саморегульвні організації з експертної грошової оцінки земельних ділянок.

Кваліфікаційні вимоги для отримання кваліфікаційного свідоцтва з експертної грошової оцінки земельних ділянок та сертифіката суб'єкта оціночної діяльності є низькими, такими, що не здатні гарантувати високий рівень відповідних спеціалістів (наприклад, наявність вищої освіти, стаж роботи не менше одного року).

Існування двох контролюючих державних органів над суб'єктами експертної грошової оцінки земельних ділянок (Держгеокадастру та ФДМУ), кожен із яких розробляє власні вимоги до оцінювачів, програм їх підготовки й підвищення кваліфікації, не сприяє кращому правовому регулюванню, вносить низку проблем, пов'язаних із впровадженням різних підходів і норм у межах одного виду правовідносин.

Статус саморегульвних організацій оцінювачів з експертної грошової оцінки земельних ділянок потребує посилення шляхом внесення змін до законодавства з вимогою обов'язкової участі сертифікованих оцінювачів у складі саморегульвної організації з експертної оцінки земельної ділянки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДжЕРЕЛ:

1. Скаун О.Ф. Теорія держави і права (енциклопедичний курс) : [підручник] / О.Ф. Скаун. – 2-е вид., перероб. і доп. – Х. : Еспада, 2009. – 752 с.
2. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3. – Ст. 27.
3. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні : Закон України від 12.07.2001 р. № 2658-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 47. – Ст. 251.
4. Про оцінку земель : Закон України від 11.12.2003 р. № 1378-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 15. – Ст. 229.
5. Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 р. № 15 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 7. – С. 79.

6. Про Фонд державного майна України : Закон України від 09.12.2011 р. № 4107-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 28. – Ст. 1151.
7. Окрепка А.І. Правове регулювання землеоціночної діяльності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 / А.І. Окрепка. – К., 2014. – 232 с.
8. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 02.03.2015 р. № 222-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 23. – Ст. 1234.
9. European Valuations Standards 7th edition, 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tegova.org/en/p4fe1fcee0b1db>.
10. Про затвердження положення про видачу сертифікатів суб'єктів оціночної діяльності : Наказ Фонду державного майна України від 14.03.2002 р. № 479 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 14. – С. 410.
11. Бусуйок Д.В. Окремі питання правового забезпечення організації підготовки експертів з оцінки земельних ділянок / Д.В. Бусуйок // Часопис Київського університету права: український науково-теоретичний часопис. – 2009. – № 2. – С. 210–214.
12. Про затвердження порядку визнання Фондом державного майна статусу саморегульованої організації оцінювачів : Постанова Кабінету Міністрів України від 13.12.2001 р. № 1668 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 51. – С. 381.
13. Про затвердження Порядку визнання Державною службою з питань геодезії, картографії та кадастру статусу саморегульованої організації оцінювачів, що проводять експертну грошову оцінку земельних ділянок : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.10.2004 р. № 1303 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 40. – С. 15.
14. Науменко А.В. Правове регулювання господарської діяльності у сфері оцінки майна : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 / А.В. Науменко. – Х., 2011. – 186 с.